

templomok faragott ornamentikái. Egymásba fonódó jelentéstartalmak kapaszkodnak össze, majd válnak szét, az intertextusok (József Attila, Kosztolányi, Thomas Mann, Lewis Carroll) hol nyíltan, hol rejtve teszik még teltebbé a szövegeket, újabb rétegekkel ruházva fel a jelentéseket. Prágaira – mint a kortárs próza képviselőjére – jellemző a kulturális hatások keveredése, a hangulatok és a szöveg dinamikájának váratlan csúsztatása, a variálódó nyelvezet. A hétköznapiból egy hirtelen fordulattal a szürreálisba ugrik át, majd valamiféle paradox lírai földhözragadtsággal vissza a mindennapiságba: „A törzs a fának az a része, amelyen a kéreg van. A kérget le kell hántani annak, aki akar valamit. A törzs már egy egész erdő kérget lehántotta” (*Hét évig anyatej*).

Prágai szövegeiben is megjelenik a modern nyelvi relativizmus, ami a „nincs egyértelmű jelentés” formájában nyilvánul meg. „Alakmás volt, akarat nélkül, ahogy jel vagyunk jelentés nélkül – magyarázta Pinn. – És szín vagyunk színek nélkül – fejezte be ez alkalommal Méri a mondatot, és ez, képtelensége ellenére, a lépcsőház félhomályában valószínűnek tűnt, hiszen, ahogy a megsárgult fotográfia háttérében, itt sem jelentek meg színek, mindent elborított a rettenetes szürkéssárga” (*Dzsibb és Dzsibbola*).

A novellákban a *perszonák* (a személyek) nem fontosak, illetve csak a

folyamat fontos, a kicserélődés, az állandó reflexió – kívülről befelé és belülről befelé –, az emberi kapcsolatok mögött meghúzódó személyes gondolatok, ábránd- és álomképek: „Zoli halálának napján történt események kimaradtak Steve riportjából, ezért szükséges, hogy egy láthatatlan álomkamerát Zolira állítsunk most, behatoljunk tudatába attól a félálomszerű ébredési folyamattól kezdve, ami akkor nyílt meg, amikor az ébresztő óra csörögni kezdett” (*Erdőmester*).

Prágai novelláit olvasva a magunk Sobriewiczei lehetünk, elbújhatunk a félmondatok, színpadias monológok mögé, beléphetünk „tükörországba”, ahol nincs tér és idő, létezhetünk egy feltételes jövőidejű lebegésben. Ahogy Sobriewicz, mi is odavethetjük az ellenőrnek: „Te csak egy ellenőr ösztön vagy! [...] Nincs más valóságod, csak ami belőlem származik!”

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(*Kortárs Kiadó, Budapest, 2004,*
165 oldal, 1400 Ft)

KALÁSZ MÁRTON:

Más esték, más rurália

A kötetbe azokat az új – 1991 és 2003 között keletkezett – verseit gyűjtötte a költő, amelyek a korábbi

könyvek szigorúan komponált ciklusaiba nem illeszkedtek. A 2004-ben hetvenéves Kalász Márton immár évtizedek óta jellegzetesnek tekinthető költői világába azonban jól beleillenek ezek az alkotások.

Ezt a világot olyan nagyfokú át-
tétélesség határozza meg, amely ki-
fejtetlen hasonlatok, metaforák,
utalások és példázatot ígérő, de
mindig töredékben hagyott törté-
netek sugalmazott, mégis követke-
zetesen megtagadott (?) megfejthe-
tőségén alapul. Az olvasó úgy érzi,
hogy van egy, méghozzá a lényeket
rejtő dimenzió, amely a maga egé-
szében az emberi világ keretein be-
lül el nem érhető, a magunk teljessé-
gévé nem tehető. Ezért a világ és a
személyiség is csak töredékként tud-
ja tükrözni a lényeket, az igazságot.
A töredékesség azonban talán maga
a lét, így az odaadó, a szokásos logi-
kák rendszerszerűségéről lemondó
figyelem számára föltárul „a lét
elrejtetlensége” (ez a költő előző,
2003-as kötetének a címe). Kalász
nem áll meg a heroikus pesszimiz-
musnál, nála a kereszténység témái
felidéznek a teljesség reményét is.
A teljesség nem evilági: „Az érvény
halálunk felől ragyog” (*József Attila*).
A lét tehát még nem a megol-
dás, meglátása a megváltandó
együttlátása. A lét, vagyis a töredé-
kesség vállalása az a szükséges áldo-
zat, ami a feladatunk az életben. Az
„önmegvalósítás” illúziójáról le-
mondó, a halál esélyét fölillantó

töredék személytelensége nyit utat
a majdani kiteljesedés felé. A visz-
szájáról megfogalmazva: „Olyan,
akár hámozhatatlan / gyümölcs.
Nem fér ki rajtunk semmilyen édes-
ség. / Ne hasítsa ki fény a héjam – /
kés ne járja gerezdeim. / A seb-
zetlenség hátránya befordít / min-
dig is. Nem enged ízévé lenni a vi-
lágnak” (*Napló/3.*).

A kiteljesülés, a megváltás remé-
nyéhez kapcsolódnak az olyan motí-
vumok, mint a fény, a lélek, a név („s
hogy a jelekben óvnak a nevek?”), a
lét megváltatlanságához pedig a kód,
a vakság, a jelekre korlátozódás, vala-
mint a két gyakori időszak: az egé-
szet magába foglaló, mégis azt elfedő
éjszaka és a kibontakozást egyszerre
óvó-rejtő és akadályozó tél.

Kalásznál a versek többségében
használt egyes szám első személy és
az ezáltal megidézett önéletrajziság
világértelmezés is egyben. Azt a
heideggeri belátást fejezi ki, amely
szerint a lét csak a jelenvaló lét, va-
gyis kinek-kinek csak a saját élete
alapján közelíthető meg. (Sok költe-
mény szerveződik irodalmi élmény
köré, ami azt jelzi, hogy a művészet
mások életét is „számomra valóvá”
képes tenni.) A kulturális élményeket
is számba vevő önéletrajzi háttérnek
az egyes művekre vonatkozóztató feltá-
rása, egy olyasfajta „Vers és valóság”
elkészítése, amire Szabó Lőrinc
adott példát, valószínűleg sok olvasó
számára csinálhat kedvet és jelenthet
kiindulópontot, hogy szembenézzen

ennek az értékes és nyugtalanító költészetnek a rejtvénytűségeivel.

STURM LÁSZLÓ

(*Orpheusz Kiadó, Budapest, 2004,*
60 oldal, 1200 Ft)

GÉCZI JÁNOS:

Részkarca

Hol vannak a hars hosszúversek, kérdezi Géczy János egyik költeményében. Íme, válaszolhatná az olvasó, rábökven a *Részkarca*-ra. Csak hát kevéssé valószínű, hogy Géczit a papíron utolérhető impozáns betűtípusok helye izgatja: ő alighanem a hosszúvers becsére kíváncsi inkább. Megbecsülni pedig e sajátos szólásformát az tudja, akitől nem idegen a türelem, az elmélyedés, s aki megingathatatlanul bízik a szavakban – mondhatnák: ez a belső készség, ez a szóerő iránti hit az, ami a hosszúverset olyannyira hasonlósá teszi a rövidvershez.

Nagyalakú költemény ide, tömzsi vers oda: Géczy ebből is, abból is bőven kínál becsülivalót. Sőt, mint a kérdésébe foglalt jelző sejteti, valaha hars is volt; s valóban, az eddigi Géczy-összes esszenciájának tekinthető *Részkarca* első harmadából az érett korú és tartalmú szerzőnél egy jóval nyersebb, finomítatlanabb, lármásabb költőt hallunk, ami csöppet

sem rendkívüli, hisz végtére nem az a természetes, ha az ember (akár költőként is) ifjú éveiben próbálja megélni fiatalságát? És tessék, a gyalulatlán, a lázadó korszak egy szövege: „angyalokról ne beszélj. Angyalok nincsenek.” Ehhez mérten az érésel mind spirituálisabbá váló szerző a mához közeli versei egyikében mégis égbeles közönséget toboroz az anyagvilág csodájához: „a magban a hasadást / rézhajú angyalok figyelik”. Géczy János egyébként is eltökélten kutatja a látszólag eltérő dolgok lehetséges kapcsolatait. Az érzékinék és az érzékfelettinek arról a finom kötelékéről van itt szó, amely például az *Ezer veszprémi naplementét* vagy a *Physiologust* az analógiák remekművévé teszi.

De bármilyen finom remegés vibrál is át ezeken a szövegeken, bármennyi szimbolista reminiscenciát fedezünk is föl bennük, Géczy nem az, aki megpihen a szépségben. Néha lehetetlen varázsa alá nem kerülni egy-egy szépzenéjű sorának; az ő igazi életnézete azonban a dráma. Ha képes a gyengédség megszólaltatására, ha versel a szerelemről, imittamott bizony nem ódzkodik a szinte brutális fogalmazástól sem. Egyfelől az érzett (s nem ritkán: élehetetlenül kuszának tetsző) élet színei, másfelől ugyanez vajmi érdemességgel, majd a kettő együtt azokban a kompromált képekben és fogalmakban, amelyeket a groteszk még nyomasztóbbra, az ironia még kiforgatott-